

Wildlife

Vijf voor twaalf

Ik ben op bezoek in Indonesië. Voordat ik Stichting SPOTS oprichtte, was ik werkzaam voor een organisatie die zich op Kalimantan, het Indonesische deel van het eiland Borneo, inzet voor orang-oetans. Twintig jaar later bezoek ik Indonesië weer, waar ik onder andere de opvangcentra bezoek waar ik zelf ooit werkte. Maar ook om meer te leren over illegale handel in wilde dieren waarin vooral Sulawesi een sleutelrol blijkt te vervullen.

Door Simone Eckhardt

BESCHERMING NODIG
Orang-oetans in hun
transportkooien.

Op West-Kalimantan bezoek ik het Sintang Orangutan Centre (SOC) en heb ik het geluk mee te mogen tijdens een vrijlating van drie orang-oetans. De orang-oetan... deze mensaap spreekt tot de verbeelding. Niet zo vreemd want maar liefst 97% van het DNA van dit dier komt overeen met dat van de mens. Vandaar ook zijn naam: orang-oetan betekent bosmens. Helaas wordt onze verre verwant met uitsterven bedreigd. Dit komt onder andere door het kappen van bomen in zijn leefgebied, bijvoorbeeld voor het winnen van palmolie. Het gebied waarin orang-oetans leven wordt hierdoor steeds kleiner, waardoor de dieren elkaar ook steeds lastiger kunnen vinden. De dieren zijn ook slachtoffers van illegale handelaren, die baby orang-oetans verkopen als huisdier. Indonesië is één van de belangrijkste leefgebieden van orang-oetans; ze leven op de eilanden Sumatra en Kalimantan (het Indonesische deel van Borneo).

Diersoort onder druk

De afgelopen 20 jaar is de populatie orang-oetans op Borneo met zo'n 55% afgenomen. De belangrijkste reden is het kappen van bomen in zijn leefgebied, bijvoorbeeld omdat deze moeten wijken voor palmolieplantages. Daarnaast blijken baby orang-oetans geliefd als 'huisdier', maar daarvoor moet dan wel eerst de moeder worden gedood. Een jonge orang-oetan is meer dan vertederend, maar eenmaal volwassen niet meer te hanteren. De dieren zijn enorm sterk en eindigen dan veelal aan een ketting of in een hok. Als ze geluk hebben, worden ze gevonden en inbeslaggenomen. En vervolgens naar een rehabilitatie project gebracht. Ook Victoria, Boss Denni en Felix, de drie orang-oetans die we vandaag uitplaatsen, werden als huisdier gehouden. Uiteindelijk kwamen ze terecht bij het Sintang Orangutan Centre in West-Kalimantan. Dit opvang- en rehabilitatiecentrum wordt omgeven door een paar hectare regenwoud dat is ingericht als een oefenbos waar orang-oetans leren om zelfstandig in het wild te kunnen leven. Orang-oetans die in het oefenbos hebben laten zien dat zij zich kunnen redden, worden vrijgelaten in Mentibat, een afgelegen bosgebied in Nationaal park Betung Kerihun. Vaak behelst dit leertraject jaren. Victoria, Boss Denni en Felix hebben laten zien dat ze er klaar voor zijn. En kunnen dus worden vrijgelaten in het nationale park.

Expeditie door de jungle

Om Victoria, Boss Denni en Felix te kunnen vrijlaten, moeten we eerst diep de jungle in. Goed voor de dieren uiteraard; ver weg van mensen. Maar voor ons blijkt het een hele onderneming te zijn. Het veldstation waar we naartoe moeten, is alleen toegankelijk via speedboot. De trip duurt zo'n drie uur, waarbij we ook nog eens verrast worden door een tropische regenbui. Het kamp blijkt alleen toegankelijk via een glibberige, steile wand die we manmoedig beklimmen. Er volgt een uitgebreide briefing; de vrijlating van een orang-oetan blijkt een hele operatie. →

VERHANDELD OP MARKTEN

Veel dieren die verkocht worden op wildlife markten, worden gegeten omdat er medicinale werking aan wordt toegedicht. Vleermuizen staan er ook om bekend dat ze virusdragers zijn waarmee pandemieën zoals COVID kunnen ontstaan.

TRAGISCH

Baby orang-oetans zijn geliefd als 'huisdier'. Daarvoor worden de moederdieren gedood.

EEN HELE OPERATIE
Briefing over de vrijlating van de orang-oetans.

OP REIS

De orang-oetans worden op bootjes geladen en vervolgens diep in de jungle uitgezet.

Sleutel naar vrijheid

Bij het krieken van de dag staan we op; D-Day voor drie prachtieren die na jaren van leren eindelijk terugkeren naar een leven in vrijheid. Victoria is de eerste die wordt vrijgelaten uit haar vervoerskooi. Eenmaal uit haar verblijf, springt ze direct op het hok van maatje Boss Denni. Ze trekt aan het touw dat bevestigd is aan het schuifluik. Victoria snapt dat dit de sleutel is naar vrijheid. Beide klimmen vervolgens direct in de hoogste toppen van de bomen, evenals Felix. Stap 1 is genomen. Na de vrijlating worden de orang-oetans maandenlang op de voet gevolgd om te zien of ze zich in hun nieuwe leefomgeving kunnen handhaven.

Zijn ze in staat hun jarenlange training in praktijk te brengen in 'het echie'? Ik benijd de veldwerkers niet als ik zie hoe behendig de dieren van boom tot boom klimmen in de dichte jungle. De rapporten zijn tot dusverre prima. De drie bouwen nesten in de hoge boomtoppen en lijken precies te weten waar ze hun voedsel kunnen vinden.

Dieren als voedsel of medicijn

Omdat we als Stichting SPOTS regelmatig te maken krijgen met illegale handel in wilde dieren, omdat ze bijvoorbeeld gewild zijn als 'medicijn', reis ik na Kalimantan door naar Noord-Sulawesi, waar ik Manado bezoek. Met het uitzicht op de blauwe zee

en een aantal actieve vulkanen op de achtergrond, is de stad een fantastische plek. Manado is echter vooral berucht vanwege zijn zogenaamde wildlife markt waar veel (wilde) dieren worden verkocht als voedsel. Dit soort markten staan onder druk aangezien de recente COVID-19 pandemie gelinkt wordt aan een markt in China waar wilde dieren werden verkocht. Wereldwijd zijn er veel van dit soort wildlife markten te vinden.

Ondanks het feit dat virologen aangeven dat deze markten een broeinest van virussen zijn, blijkt de markt in Manado onverminderd populair. Tijdens mijn bezoek zie ik een keur aan dieren variërend van honden en katten tot vleermuizen, slangen en ratten. Ze worden gezien als eten (bushmeat). Een belangrijke reden om bepaalde dieren te eten is gelegen in het feit dat men denkt dat dit goed is voor de gezondheid. Zo worden vleermuizen gegeten omdat men gelooft dat dit helpt tegen astma, nierproblemen en zelfs omdat dit de mannelijke seksuele prestaties zou verbeteren. En slangen zouden helpen bij huidaandoeningen en, door de flexibiliteit van het dier, ook helpen tegen reuma. De vleermuis is ook een dier dat gelinkt wordt aan COVID-19 en eerder aan SARS en MERS. Dit dier blijkt vele virussen met zich mee te dragen waarvoor hij zelf niet ziek wordt. Het feit dat vleermuizen kunnen vliegen maakt dat ze op veel plekken komen, wat helpt bij het verspreiden van virussen naar andere wilde dieren. Door een levendige, vaak illegale handel in wilde dieren, belanden de virussen vervolgens bij mensen.

Hotspot illegale handel

Sulawesi blijkt een hotspot voor illegale handel in wilde dieren te zijn. In Noord-Sulawesi wordt het eten of houden van wilde dieren gezien als statussymbool. Naast de vraag vanuit de lokale markt, is er ook een levendige illegale handel gevoed door de buitenlandse markt. Met regelmaat worden dieren in beslag genomen, zo ook tijdens mijn bezoek. Maar liefst 58 dieren werden daarbij aangetroffen, waaronder veel reptielen, vogels, gibbons en een orang-oetan. Allemaal dieren die zeer geliefd zijn als huisdier. Ze worden veelal verscheept naar de Filipijnen vanwaar ze verder verspreid worden over de wereld, ook naar Europa. We staan er niet vaak bij stil, maar Europa is een grote eindbestemming van wilde dieren die illegaal uit het wild zijn gehaald. Veel dieren sterven gedurende de reis. Ook bij de confiscatie waren drie dieren reeds gestorven.

Dweilen met de kraan open

Als de dieren geluk hebben, komen ze terecht in een opvangcentrum. Zoals Tasikoki in Noord-Sulawesi, dat ik ook bezocht. Het opvangcentrum heeft de verantwoordelijkheid voor meer dan 400 dieren. In veel gevallen gaat het om ern-

DONKERE WOLKEN
Tijdens de expeditie door de jungle barst er een flinke regenbui los.

“
De illegale handel wordt gevoed door het buitenland.
”

Wil je helpen?

Indien je op reis gaat naar Indonesië, kun je overwegen te overnachten bij een opvangcentrum. Bij Samboja Lestari (Oost-Kalimantan) is bijvoorbeeld een lodge gebouwd. Door hier te overnachten krijg je niet alleen inzicht in het werk dat deze organisatie voor onder andere orang-oetans verricht, maar ondersteun je ook hun werk. Je kunt hier ook aan de slag als betaald vrijwilliger. Hetzelfde geldt voor Tasikoki op Sulawesi. Je kunt ook helpen door een orang-oetan te adopteren. Zo help je mee het dier klaar te maken voor een leven in het wild.

Voor meer informatie:

www.tasikoki.org/
www.sambojalodge.com/
www.orangutanrescue.nl/

stig bedreigde vogelsoorten zoals papegaaien, lori's en kakatoes. Deze dieren worden vooral gesmokkeld door ze in flessen te stoppen. Veel andere dieren worden in eerste instantie ook door Tasikoki opgevangen, zoals Maleise beren en de ernstig bedreigde Sulawesi makaak. Tasikoki werkt nauw samen met andere opvangcentra in Indonesië. Zo worden inbeslaggenomen orang-oetans veelal direct overgebracht naar specifieke opvangcentra waar de dieren kunnen rehabiliteren.

Het trieste van dit alles is dat de dieren vervolgens dus eindigen in een hok. En de mensen die voor ze moeten zorgen vervolgens verantwoordelijk zijn voor de hoge kosten die gemoeid zijn met opvang. Vaak zijn opvangcentra afhankelijk van donaties of van betaalde medewerkers. Helaas is de illegale handel door de pandemie niet verminderd, maar zijn de fondsen voor opvangcentra wel aanzienlijk geslonken. Al was het maar omdat er geen vrijwilligers meer konden komen. Het is soms om moedeloos van te worden.

Het beste scenario is er uiteraard eentje waarbij dieren uiteindelijk in het wild worden uitgeplaatst. Dat is geen sinecure. Zo vangt Tasikoki vele vogels op waarbij eerst bepaald moet worden waar ze vandaan komen. Want daar moeten ze uiteindelijk uitgeplaatst worden. Eerst moet dus de ondersoort bepaald worden. Gelukkig zijn er ook successen. Zo werd recent een grote groep vogels, die lange tijd werden opgevangen bij Tasikoki, vrijgelaten in Papoea. ♥